

ISTANDSETTING AV KIRKEGÅRDSMUR

Grinaker kirkested, Gran kommune, Innlandet

Hovd, Line

Tittel Istandsetting av kirkegårdsmur Grinaker kirkested, Gran kommune, Innlandet	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 100/2022	Publiseringsdato 24.04.2023
	Prosjektnummer 1022242	Oppdragstidspunkt 07.06.2022– 09.06.2022
	Forsidebilde Utrast del av kirkegårdsmur i sør. Sett mot nordøst. Foto: Cf54079_NIKU_01.	
Forfatter(e) Hovd, Line	Sider 24	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Arkeologi	

Prosjektleder Line Hovd
Prosjektmedarbeider(e)
Kvalitetssikrer Egil Lindhart Bauer

Oppdragsgiver(e) Knut Sterud

<p>Sammendrag Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) utførte i løpet av juni 2022 arkeologisk overvåking av arbeid i forbindelse med istandsetting av kirkegårdsmur på Grinaker kirkested, Gran kommune, Innlandet. Tiltakene som skulle gjennomføres omfattet restaurering av to partier av muren, i nordvest og i sør. I bakkant av muren skulle det graves/fjernes masser innover på kirkegården, og erstattes med masser som var godt egnet for drenering. Ved gjennomføring av arbeidet viste det seg at kirkegårdsmuren var konstruert med relativt store mengder bakfyll, og det var tilstrekkelig å skifte ut bakfyllet ved gjenoppmuring av kirkegårdsmuren for å sikre god drenering. Det ble dermed kun gravd små mengder kirkegårdsmasser. Ingen automatisk fredete kulturminner ble avdekket i forbindelse med arbeidet.</p>
--

<p>Emneord Grindaker, Oppland, kirkegård, stavkirketomt, stavkirketuft, Middelalder, sikringstiltak, restaurering, sikringsundersøkelse, overvåking</p>
--

Avdelingsleder

Lise-Marie Bye Johansen

Forord

I forbindelse med sikringstiltak og restaurering av den middelalderske kirkegårdsmuren på Grinaker kirkested i Gran kommune, ble det utført en avklarende undersøkelse ved NIKU i juni 2022. NIKU takker alle involverte parter for samarbeidet, og spesielt grunneier Knut Sterud for innkvartering under arbeidsdagene.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	7
2	Tiltakets omfang	7
3	Historikk og problemstillinger	9
3.1	Konfliktpotensial	10
3.2	Aktuelle problemstillinger	10
4	Metode og gjennomføring	11
4.1	Restaurering av nordvestre kirkegårdsmur	11
4.2	Restaurering av søndre kirkegårdsmur	15
5	Sammenfatning og konklusjon	19
6	Litteratur	20
7	Fotoliste	21

1 Innledning

Knut Sterud søkte Innlandet fylkeskommune om dispensasjon fra Lov om kulturminner av 9.juni 1978 (kml) for Grinaker kirkested (kulturminne-ID 33316) på eiendommen Grinaker gård, Gran kommune. Innlandet fylkeskommune mottok søknaden 01.11.2021. NIKU Distriktskontor Oslo mottok anmodning fra Innlandet fylkeskommune 17.11.2021 (FK saksnr. 2020/21874-5) om NIKUs faglige tilrådning for det omsøkte tiltaket, samt utarbeidelse av forslag til prosjektplan og budsjett. Prosjektbeskrivelse, med en faglig tilrådning, og budsjett ble oversendt fra NIKU til Riksantikvaren 10.1.2022 for §10-vedtak (NIKU saksnr. 606/19/554.2/LHo), som fattet vedtak 10.2.2019 (RA saksnr. 19/03814-4). Innlandet fylkeskommune innvilget deretter søknad om dispensasjon og fattet vedtak i saken 28.3.2022 (FK saksnummer 2020/21874-10).

Tiltaket ble vurdert som et mindre, privat tiltak i henhold til rundskriv *T-02/2007. Dekning av utgifter til arkeologiske arbeider ved mindre, private tiltak*. Staten dekket dermed utgiftene til undersøkelsen.

2 Tiltakets omfang

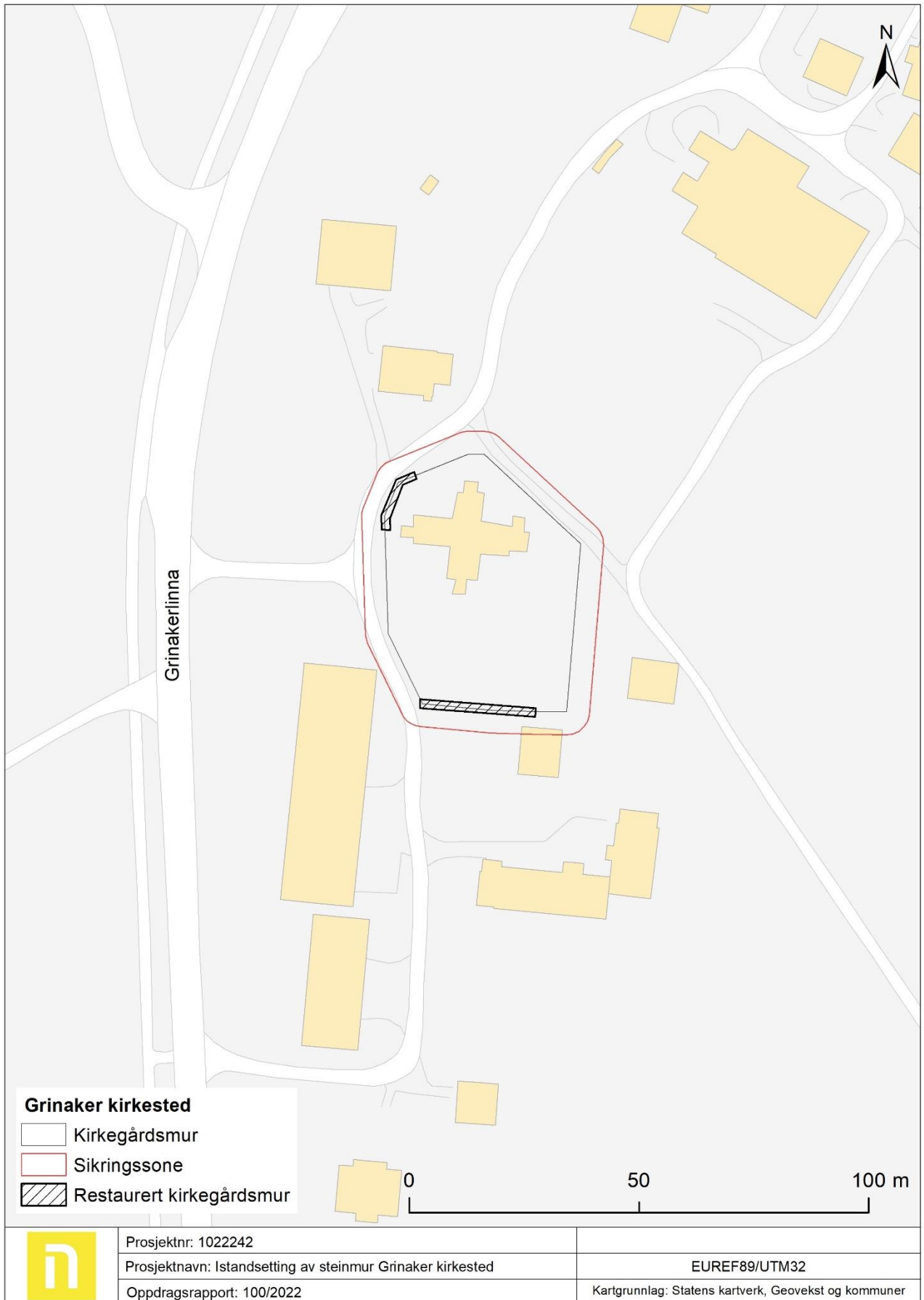
Tiltaket omfattet istandsetting og restaurering av kirkegårdsmuren rundt stavkirketufta og middelalderkirkegården på Grinaker kirkested, beliggende på gårdstunet til Grinaker gård (gnr/bnr 110/1) (se Figur 1). Kirkegårdsmuren bar preg av manglende vedlikehold. Muren hadde flere steder rast ut, eller bulte og stod i fare for å rase ut.

Innlandet fylkeskommune var i juli 2021 på befaring med grunneier og to murere, som har lang erfaring med å restaurere og sette i stand gamle steinmurer. Basert på deres anbefaling, tidligere drøftinger med Riksantikvaren og resultatet av NIKUs avklarende undersøkelser i 2019, ble det utarbeidet en foreløpig plan for arbeidet der fylkeskommunen foreslo følgende tiltak:

- Restaurere muren i sør
- Restaurere muren i nordvest – muring, fundamentering og rensing av vegggrøft
- Utbedre mindre skader på muren over hele området
- Fjerne strømast og tilhørende luftlinje, legge lavspent i kabel

For istandsetting og restaurering av muren i de to utpekte områdene i nordvest og sør, skulle deler av muren tas ned og mures opp igjen på nytt. Dette utgjorde omtrent 25–30 meter av murens lengde mot sør, og ca. 10 meter av murens lengde i nordvest. Muren skulle i disse to områdene tas ned skånsomt av murere, samt ved bruk av minigraver for å løfte tyngre steiner. Det skulle så langt som mulig gjenbrukes gamle stein, og disse skulle mures opp igjen med den gamle vis-siden ut. Lokal stein skulle anvendes ved behov, levert av grunneier, hentet fra moderne rydningsrøyser.

I forbindelse med istandsettingen av muren i sør og i nordvest, ville det bli behov for å fjerne masser på innsiden av muren for å sikre god drenering og for å forhindre fremtidige skader av samme karakter. Masser på innsiden av muren skulle dermed byttes ut med nye masser som gir slik gode dreneringsforhold. Det forelå ikke konkrete mål på dybde og bredde, men det ble anslått at det ikke var behov for å grave lenger enn 1 meter inn på kirkegården. Demontering og all graving på innsiden av kirkegårdsmur skulle overvåkes av arkeolog. Det øvrige arbeidet kunne gjennomføres uten at arkeolog var til stede.

Figur 1: Grinaker kirkested, Grinakerlinna 144, med kirkegårdsmur merket i sort, og vernesonen merket i rødt. Områdene for restaurering er merket med skravering. Kart: NIKU.

3 Historikk og problemstillinger

Tiltaket omfattet deler av det automatisk fredede kulturminnet Grinaker kirkested, kulturminne-ID 33316. Grinaker stavkirke antas å ha vært oppført i andre halvdel av 1100-tallet. Stavkirken hadde såkalt basilikaform med høyere midtparti og lavere sideskip. Kirken ble nedlagt i 1862 og revet i 1867. Store deler av materialet fra kirken ble gjenbrukt i en låve (tidvis omtalt som en stall) på Klokkegården ved siden av den nyoppførte Tingelstadkirken. Låven er nå restaurert og representerer et vesentlig innblikk i en byggetradisjon med gjenbruk av gammelt materiale. Kirketuften ble utgravet i 1962 med formål å få laget en markering i terrenget av grunnplanen for kirka. Utgravningen gav ikke noe entydig bilde av kirkens plan, og gav dermed heller ikke grunnlag for å rekonstruere kirken – noe som hadde vært et tilbakevendende spørsmål i tiårene forut for utgravningen. Utgravningen avdekket derimot mange løsfunn, slik som spiker, kramper, glasskår, krittpepedeler, jernbeslag, en beinnål, spinnehjul samt 108 mynter, hvorav enkelte kunne dateres helt tilbake til siste del av 1200-tallet.

Kirkegården ble fortsatt benyttet som begravelseplass for en del av sognets gårder etter at kirken ble revet, antagelig frem til 1880-årene. Det er indikasjoner på at kirkegården ble benyttet som beiteområde i 1890-årene, noe som antagelig opphørte gjennom et vedtak i 1894 om at denne aktiviteten skulle forhindres (Hvattum 2004). Det er imidlertid ikke nødvendigvis slik at praksisen opphørte i 1894 – det fremkommer i kommunikasjon fra Hadeland Folkemuseum til Tingelstad Menighet i 1944 at den gamle muren og porten inn til kirkegården ble reparert i 1943 slik at ikke hester og kyr lenger kom seg inn på området, skjønt folkemuseet påpeker at området fortsatt lider av vanskjøtsel (brev fra K. Møyner til Riksantikvaren 14.11.2016).

Kirkegårdsmuren er tørrmurt av bruddstein i varierende størrelse. Den søndre dele av den eksisterende kirkegårdsmuren antas å representere en utvidelse, basert på en beskrivelse av den siste kjente graven som skulle ligge 12 skritt sør for kirken, like ved muren (Hvattum 2004). Den nåværende muren sør for kirken ligger lenger unna kirketuften – 22 meter på det minste. Muren bærer preg av manglende vedlikehold over lang tid, og befaring utført 06.09.2019 av representanter for henholdsvis Riksantikvaren, (daværende) Oppland fylkeskommune, Gran kommune og NIKU (befaringsnotat av Bauer 23.09.2019) viser at muren flere steder har rast ut, eller buler ut og står i fare for å rase ut. Skadene er særlig fremtredende i den søndre delen av kirkestedet, mot tunet på gården. Det mest akutte problemområdet er imidlertid i den nordvestre delen av kirkestedet, der kirkegårdsmuren står i fare for å rase ut. Her er det markante nivåforskjeller mellom utside og innside av muren. Det høye bakkenivået på innsiden, samt en markant forhøyning i denne delen av kirkestedet, tilsa at det muligens kunne ligge redeponerte masser i dette området som skriver seg fra utgravningen i 1962, da store mengder løsmasser ble fjernet fra kirketuften. Fotografier fra utgravninger i 1962 synes imidlertid å vise en forhøyning i landskapet forut for utgravningen (se Figur 2), og det har således vært knyttet stor usikkerhet til løsmassenes karakter i denne delen av kirkestedet.

Det var derfor av interesse å avdekke hva løsmassene på innsiden av muren består av, for bedre å kunne vurdere hvorvidt disse massene kunne fjernes på en forsvarlig måte uten inngrep i middelalderiske kulturminner. I 2019 ble det derfor gjennomført en avklarende undersøkelse av NIKU for å avklare disse spørsmålene (Hovd 2020). Undersøkelsen viste at det er lite trolig at disse løsmassene stammer fra utgravningen i 1962, basert på lagets sammensetning og karakter.

Undersøkelsen viste videre at det i området hvor sjakten ble lagt, i den nordvestre delen av kirkestedet, finnes løsmasser av en slik karakter som det er mulig å fjerne i forbindelse med restaurering og sikring av kirkegårdsmuren. Dersom den gravde sjakten er representativ for resten av området, kan dette gjøres i en tykkelse på omtrent 70–80 cm, i en bredde på ca. 4 meter ut fra kirkegårdsmuren, uten å forstyrre *in situ* graver og andre kulturminner.

Figur 2: Foto av utgravningsområdet ved Grinaker kirkested 1962. Oversendt av Irene Skauen Sandodden, Innlandet fylkeskommune, 20.9.2019.

Å fjerne masser ned til det som trolig kan tolkes som et opprinnelig bakkenivå i kirkegårdens brukstid er også et alternativ, omtrent 30–40 cm ned fra dagens bakkenivå. Det ble derimot tatt forbehold om at situasjonen i sjakten som ble undersøkt ikke gir et totalt bilde av situasjonen med kulturlag og eventuelle *in situ* graver eller andre konstruksjoner i området inntil kirkegårdsmuren (Hovd 2020).

Det er dermed sannsynlig at det gjennom kirkestedets historie har blitt tilført store mengder løsmasser, også i nyere tid, etter at kirken ble revet, for slik å tilrettelegge for nye gravleggelser. Avhengig av hvor lenge området ble brukt som beite, kan denne aktiviteten ha påvirket løsmassene i området, både ved tilførsel av gjødsel, men også ved stamping og sammenblanding av det øverste jordlaget.

3.1 Konfliktpotensial

Kirkegårder med *in situ* graver har en særskilt kulturhistorisk verdi, spesielt med tanke på det kunnskapspotensial som foreligger ved undersøkelser av menneskelige levninger gjennom tverrfaglige analysemetoder (Johannessen og Eriksson 2015:96). Det var derfor ønskelig at middelalderkirkegården i minst mulig grad skulle forstyrres av det planlagte restaureringsarbeidet av muren og gravingen på innsiden av denne. Basert den avklarende undersøkelsen gjennomført av NIKU i 2019, var det antatt at det var et lavt konfliktpotensial med *in situ* graver i forhold til de planene som forelå. Det kunne imidlertid ikke utelukkes å påtreffes *in situ* graver, heller ikke funn av løse bein i massene som skulle graves, eller andre type arkeologiske levninger. Dette gjaldt spesielt for området nordvest på kirkegården.

3.2 Aktuelle problemstillinger

Med utgangspunkt i prioriteringer satt opp i Faglig program for middelalderarkeologi (Johannessen og Eriksson 2015) var aktuelle problemstillinger for tiltaket følgende:

- Kan levninger fra middelalderen påvises på innsiden av kirkegårdsmuren i nordvest, og hva kan disse eventuelt gi av informasjon om kirkestedet og dets bruk opp gjennom historien?
- Kan det påvises en utvikling i bruken av kirkegården over tid ved å undersøke to ulike områder av kirkegården, i nordvest og sør?

4 Metode og gjennomføring

Det arkeologiske feltarbeidet ble gjennomført som en overvåking av demontering av kirkegårdsmur fra middelalder, samt gravearbeid utført i bakkant av denne. Formålet var å dokumentere eventuelle automatisk fredede kulturminner som kunne påtreffes i løpet av arbeidet, som for eksempel *in situ* graver, kulturlag og konstruksjoner.

Leder for prosjektet var Line Hovd, som utformet budsjett og prosjektbeskrivelse. Hovd utførte også den arkeologiske undersøkelsen og gjennomførte etterarbeidet. Grunneier stilte med gravemaskin og fører. Arbeidet med restaurering av mur ble utført av murere Knut Andreassen og Hans Magne Lunde, som har lang erfaring med å restaurere og sette i stand gamle steinmurer.

Arbeidet startet 9.6.2022 etter arkeologs ankomst til Grinaker kirkested, med en kort befaring på tiltaksområdet sammen med grunneier, murere og gravemaskinfører. Murere og gravemaskinen rigget deretter til for demontering av mur, først i den nordvestre delen, for så i den søndre delen av kirkegårdsmuren.

4.1 Restaurering av nordvestre kirkegårdsmur

Arbeidet startet i den nordvestre delen av kirkegårdsmuren. Hele strekket markert på kartet, Figur 1, ble ikke demontert, men tre punkter der muren var i svært dårlig befatning og bulet ut, ble vurdert som prekært å få istandsatt før en eventuell utrasing (se Figur 3 og Figur 4).

Kirkegårdsmuren, en ensidig tørrmur i bruddstein (kalkstein) av varierende størrelse, ble tatt ned til dagens bakkenivå. Muren hadde et bakfyll bestående av småstein/bruddstein, og som var skrått vinklet ut fra muren. Massene i profilet som ble avdekket bak bakfyllet til kirkegårdsmuren bestod av et tykt og homogent lag brun jord bestående av sand, silt og humus. Dette var blandet med noe småstein og grus (se Figur 5).

På grunn av mengden bakfyll, og at dette var konstruert skrått ut fra muren, var det ikke behov for å grave betydelig mengder kirkegårdsmasser ut over dette. Før reetablering av muren, ble det fylt på et lag med singel i bakkeplan. Bak gjenoppmurt mur ble opprinnelig bakfyll også erstattet med singel, samt noe pukk / små bruddstein, som sammen skulle gi god drenering av regnvann. Stein som var av god nok kvalitet og som ble bedømt som egnet, ble gjenbrukt i den reetablerte muren. Noe stein måtte erstattes med stein innhentet lokalt. Toppen av muren i dette området ble ferdigstilt etter at arkeolog forlot lokaliteten (se Figur 6, Figur 7 og Figur 8).

Mye av det opprinnelige bakfyllet var blandet med jord, noe som kan ha ført til frostsprengning, og bidratt til at muren har rast ut.

Det ble ikke gjort funn av automatisk fredete kulturminner i selve murfronten og bakfyllet, heller ikke i jordprofilet bak disse.

Figur 3: Nordvestre del av kirkegårdsmuren, hvor stein buler utover ved flere punkter i muren. Sett mot nordøst. Foto: Cf54079_NIKU_21.

Figur 4: Nordvestre del av kirkegårdsmuren, som sto i fare for å rase ut. Sett mot nordøst. Foto: Cf54079_NIKU_10.

Figur 5: Den nordvestre delen av kirkegårdsmuren etter påstartet gjenoppmuring. Kirkegårdens profil, samt bakfyll, kan sees bak muren. Sett mot øst. Foto: Cf54079_NIKU_19.

Figur 6: Et punkt langs den nordvestre delen av kirkegårdsmuren tatt ned og gjenoppmuring påstartet. Sett mot sør. Foto: Cf54079_NIKU_17.

Figur 7: Den nordvestre delen av kirkegårdsmuren etter gjenoppmuring. Sett mot øst. Foto: Cf54079_NIKU_68.

Figur 8: Den nordvestre delen av kirkegårdsmuren etter gjenoppmuring. Muren buler ikke lenger ut, jf. Figur 3. Sett mot nordøst. Foto: Cf54079_NIKU_67.

4.2 Restaurering av søndre kirkegårdsmur

Arbeidet fortsatte i den søndre delen av kirkegårdsmuren. Hele strekket markert på kartet, Figur 1, ble heller ikke i denne delen demontert, men tre punkter der muren var i svært dårlig befatning ble tatt ned. Her hadde en del av muren rast ut, og bulet ut enkelte steder, punkter i muren som det ble vurdert som prekært å få istandsatt (se Figur 9, Figur 10 og Figur 14).

Kirkegårdsmuren var konstruert på samme måte her, som en ensidig tørrmur i bruddstein av varierende størrelse. Muren hadde et bakfyll bestående av småstein/bruddstein, som var skrått vinklet ut fra muren. Muren ble tatt ned til dagens bakkenivå i et langt strekke omtrent midt på den søndre lengden til kirkegårdsmuren (se Figur 11). På grunn av mengden bakfyll, og at den var konstruert skrått inn mot kirkegården, var det heller ikke i denne delen behov for å grave betydelige mengder ut over dette. Omtrent en bredde på 20–30 cm ble gravd. Massene i profilet som ble avdekket bak bakfyllet til kirkegårdsmuren bestod av et tykt og homogent lag brun jord bestående av sand, silt og humus (se Figur 12).

Før reetablering av muren, ble det fylt på et lag med singel, og bak den gjenoppførte muren ble det også fylt på singel, samt noe pukkk / små bruddstein, som sammen skulle gi god drenering av regnvann. Stein som var av god nok kvalitet og som ble bedømt som egnet, ble gjenbrukt til å mure opp muren på nytt. Noe stein måtte også her erstattes med stein innhentet lokalt. Helt vest i den søndre delen av kirkegårdsmuren, i hjørnet, ble flere løse stein i toppen av muren fjernet, og deretter murt opp på nytt. Muren i dette området ble ferdigstilt etter at arkeolog forlot lokaliteten (se Figur 13 og Figur 14).

Murer påpekte at i denne delen av muren var det mye jord i bakfyllet og i selve murfronten. Dette har trolig ført til frostsprengning, noe som mye av steinen i muren også bar tydelig preg av, og som har bidratt til at den har rast ut.

Det ble ikke gjort funn av automatisk fredet kulturminner i selve murfronten og bakfyllet, heller ikke i jordprofilet bak disse.

Figur 9: Søndre del av kirkegårdsmuren, hvor et parti hadde rast ut. Sett mot nordøst. Foto: Cf54079_NIKU_01.

Figur 10: Søndre del av kirkegårdsmuren var i svært dårlig forfatning. Sett mot vest. Foto: Cf54079_NIKU_03.

Figur 11: To punkter langs den søndre delen av kirkegårdsmuren tatt ned. Sett mot vest. Foto: Cf54079_NIKU_40.

Figur 12: Et punkt langs den søndre delen av kirkegårdsmuren tatt ned. Kun hagejord berørt i bakkant. Sett mot øst. Foto: Cf54079_NIKU_43.

Figur 13: Påstartet gjenoppmuring ved et punkt langs den søndre delen av kirkegårdsmuren. Sett mot vest. Foto: Cf54079_NIKU_72.

Figur 14: Hjørnet i den sørvestre delen av kirkegårdsmuren tatt ned. Sett mot nord. Foto: Cf54079_NIKU_73.

5 Sammenfatning og konklusjon

I forbindelse med istandsetting og restaurering av kirkegårdsmuren rundt stavkirketufta og middelalderkirkegården på Grinaker kirkested (kulturminne-ID 33316) i Gran kommune, ble det gjennomført en arkeologisk undersøkelse av deler av dette arbeidet. Det skulle i utpekte områder i nordvest og i sør tas ned mur henholdsvis i et ca. 10 meter og et 25–30 meter langt strekke. Det skulle graves inntil en meter i bakkant av muren for å sikre god drenering ved utskifting av masser. Demontering og graving på innsiden av kirkegårdsmuren ble overvåket av arkeolog.

Det viste seg imidlertid at typen murkonstruksjon, en ensidig tørrmur med bakfyll inn mot kirkegården, gjorde at nødvendig graving for å oppnå tiltakets formål ble minimalt. Før gjenoppmuring i de ulike punktene som var blitt tatt ned, ble det fylt på et lag med singel i bakkeplan, og som nytt bakfyll ble det anvendt en blanding av singel og pukk / små bruddstein som sammen skulle gi god drenering av regnvann og forhindre fremtidige skader av samme karakter.

På grunn av at mesteparten av gravingen inn på kirkegårdsområdet falt bort, lot problemstillingene skissert innledningsvis seg ikke besvare. Det ble ikke avdekket automatisk fredete kulturminner i mur, bakfyll eller i kirkegårdsmasser i forbindelse med arbeidet tilknyttet tiltakene.

6 Litteratur

Bauer, E. L. 2019. *Revidert befaringsnotat Grinaker kirkested 6.9.19*. Notat til Riksantikvaren, 23. september 2019. NIKU jnr. 532/19/554.2/ELB.

Hovd, L. 2020. *Grinaker kirkested. Sikring av kirkegårdsmur, Gran kommune, Innlandet*. NIKU Oppdragsrapport 10/2020. Norsk institutt for kulturminneforskning, Oslo.

Hvattum, H. 2004. Grinakerkjørkja (5). Kirketomt og Klokkerlåven 1866 – 2000. I: *Årbok fra Hadeland 2004*.

Johannessen, L. og Eriksson, J-E. G. (Red). 2015. *Faglig program for middelalderarkeologi. Byer, sakrale steder, befestninger og borger*. Riksantikvaren 2015.

7 Fotoliste

Følgende bilder er lastet opp til universitetsmuseenes fotobase (MUSIT):

Filnavn	Motiv	Sett mot
Cf54079_NIKU_01.JPG	Istandsetting av steinmur på Grinaker, før oppstart av arbeidene.	NØ
Cf54079_NIKU_02.JPG	Istandsetting av steinmur på Grinaker, før oppstart av arbeidene.	NØ
Cf54079_NIKU_03.JPG	Istandsetting av steinmur på Grinaker, før oppstart av arbeidene.	V
Cf54079_NIKU_04.JPG	Istandsetting av steinmur på Grinaker, før oppstart av arbeidene.	NØ
Cf54079_NIKU_05.JPG	Istandsetting av steinmur på Grinaker, før oppstart av arbeidene.	N
Cf54079_NIKU_06.JPG	Istandsetting av steinmur på Grinaker, før oppstart av arbeidene.	NØ
Cf54079_NIKU_07.JPG	Istandsetting av steinmur på Grinaker, før oppstart av arbeidene.	N
Cf54079_NIKU_08.JPG	Istandsetting av steinmur på Grinaker, før oppstart av arbeidene.	N
Cf54079_NIKU_09.JPG	Istandsetting av steinmur på Grinaker, før oppstart av arbeidene.	N
Cf54079_NIKU_10.JPG	Istandsetting av steinmur på Grinaker, før oppstart av arbeidene.	NØ
Cf54079_NIKU_11.JPG	Istandsetting av steinmur på Grinaker, før oppstart av arbeidene.	Ø
Cf54079_NIKU_12.JPG	Istandsetting av steinmur på Grinaker, før oppstart av arbeidene.	Ø
Cf54079_NIKU_13.JPG	Istandsetting av steinmur på Grinaker, før oppstart av arbeidene.	Ø
Cf54079_NIKU_14.JPG	Kirkegårdsmuren i nordvest tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	SØ
Cf54079_NIKU_15.JPG	Kirkegårdsmuren i nordvest tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	S
Cf54079_NIKU_16.JPG	Kirkegårdsmuren i nordvest tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	S
Cf54079_NIKU_17.JPG	Kirkegårdsmuren i nordvest tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	S
Cf54079_NIKU_18.JPG	Kirkegårdsmuren i nordvest tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	S
Cf54079_NIKU_19.JPG	Kirkegårdsmuren i nordvest tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	S
Cf54079_NIKU_20.JPG	Kirkegårdsmuren i nordvest tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	Ø
Cf54079_NIKU_21.JPG	Kirkegårdsmuren i nordvest tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	NØ
Cf54079_NIKU_22.JPG	Kirkegårdsmuren i nordvest tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	S
Cf54079_NIKU_23.JPG	Kirkegårdsmuren i nordvest tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	S
Cf54079_NIKU_24.JPG	Kirkegårdsmuren i nordvest tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	S
Cf54079_NIKU_25.JPG	Kirkegårdsmuren i nordvest tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	N
Cf54079_NIKU_26.JPG	Kirkegårdsmuren i nordvest tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	N
Cf54079_NIKU_27.JPG	Kirkegårdsmuren i nordvest tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	S

Cf54079_NIKU_57.JPG	Kirkegårdsmuren i sør tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	N
Cf54079_NIKU_58.JPG	Kirkegårdsmuren i sør tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	S
Cf54079_NIKU_59.JPG	Kirkegårdsmuren i sør tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	S
Cf54079_NIKU_60.JPG	Kirkegårdsmuren i sør tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	S
Cf54079_NIKU_61.JPG	Kirkegårdsmuren i sør tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	SV
Cf54079_NIKU_62.JPG	Kirkegårdsmuren i sør tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	SV
Cf54079_NIKU_63.JPG	Kirkegårdsmuren i sør tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	SV
Cf54079_NIKU_64.JPG	Kirkegårdsmuren i sør tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	S
Cf54079_NIKU_65.JPG	Kirkegårdsmuren i sør tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	S
Cf54079_NIKU_66.JPG	Kirkegårdsmuren i sør tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	SV
Cf54079_NIKU_67.JPG	Kirkegårdsmuren i sør tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	NØ
Cf54079_NIKU_68.JPG	Kirkegårdsmuren i sør tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	Ø
Cf54079_NIKU_69.JPG	Kirkegårdsmuren i sør tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	Ø
Cf54079_NIKU_70.JPG	Kirkegårdsmuren i sør tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	NØ
Cf54079_NIKU_71.JPG	Kirkegårdsmuren i sør tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	Ø
Cf54079_NIKU_72.JPG	Kirkegårdsmuren i sør tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	V
Cf54079_NIKU_73.JPG	Kirkegårdsmuren i sør tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	N
Cf54079_NIKU_74.JPG	Kirkegårdsmuren i sør tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	N
Cf54079_NIKU_75.JPG	Kirkegårdsmuren i sør tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	N
Cf54079_NIKU_76.JPG	Kirkegårdsmuren i sør tas ned og mures opp igjen punktvis der muren har rast ut eller buler ut.	N

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 100/2022

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736
Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112
Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens
gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00